

- детермінація вибору моделей нормами мови;
- наявність семи числа у повнозначних похідних одиницях;
- кореляція секондарних утворень;
- упорядкованість зв'язків епідигматичного гнізда.

Ознаки словотвірного гнізда відзеркалюють характер створення денумеративів за іманентними моделями мови.

Валоративною у **перспективі** залишається розробка адекватних ідей, положень, понять у домені синергетизму.

Література

- Домброван Т. І. Аплікативний потенціал синергетичної парадигми в лінгвістиці / Т. І. Домброван // *Studia Philologica* (Філологічні студії) : зб. наук. праць / ред. колегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева [та ін.]. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – Вип. 1. – С. 79-84.
- Єнікеева С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : монографія / С. М. Єнікеева. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2006. – 303 с.
- Жлуктенко Ю. О. Порівняльна граматики української та англійської мов / Ю. О. Жлуктенко. – К. : Рад. школа, 1962. – 160 с.
- Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80–90-ті роки ХХ століття : автореф. дис... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Ю. А. Зацний. – К., 1999. – 32 с.
- Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англійському дискурсі / І. К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.
- ЛЭС – Лингвистический энциклопедический словарь – Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 446-447
- Овсянко О. Л. Модифікації англійських прислів'їв на просторах публіцистичного дискурсу / О. Л. Овсянко // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки»*. – 2016. – № 6 (331). – С. 57-63.
- Пименова М. В. Языковая картина мира : учеб. пособ. / М. В. Пименова. – 2-е изд., испр. и доп. – Кемерово : КемГУКИ, 2011. – Вып. 7. – 106 с. (Серия «Славянский мир»).
- Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика : основы и очерк направлений: монография / Л.С. Пихтовникова. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2012. – 180 с.
- Приходько А. М. Концепти і концептуальні системи в когнітивно-дискурсивній лінгвістиці / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- Супрун А. Е. Славянские числительные. Становление числительного как части речи / А. Е. Супрун. – Минск, 1969. – 232 с.
- Швачко С. О. Слова міри та ваги : лінгвокогнітивні аспекти : монографія / С. О. Швачко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 132 с.
- Швачко С. О. У царині денумеральних конструювань : навч. посіб. / С. О. Швачко, О. А. Шуменко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 198 с.
- Энгельс Ф. Анти-Дюринг. – К. Маркс, Ф.Энгельс. // Соч. 2-е изд., Т.20. – С. 5-338.
- Dantzig T. Number : the language of science / T. Dantzig. – N.Y. : Anchor Books, 1956. – 345 p.

УДК 811.112.2'42

ШЕВЧЕНКО В. М.

(Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна)

ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА КОМІСИВНИХ ПЕРФОРМАТИВІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ XV–XXI СТ.

Статтю присвячено вивченню історичної динаміки комісивних мовленнєвих актів перформативної форми у німецькомовному діалогічному дискурсі та встановленню сталих та перемінних характеристик комісивних перформативів в діахронії. Історичні зміни комісивних перформативних мовленнєвих актів стосуються перформативних дієслів і прагматичних маркерів. Значному варіюванню підлягають набір і частотність перформативних дієслів, які виражають обіцянку. У дискурсі ХХ–ХХІ ст. зменшується кількість перформативних дієслів та маркерів з семантикою обіцянки і натомість спостерігається збільшення частотності імпліцитних комісивних перформативів, а також комісивних перформативних мовленнєвих актів у метакомунікативній функції.

Ключові слова: *діахронія, комісив, метакомунікація, обіцянка, перформативне дієслово, прагматичний маркер.*

Шевченко В. М. Историческая динамика комисивных перформативов в немецкоязычном диалогическом дискурсе XV–XXI вв. Статья посвящена изучению исторической динамики комисивных речевых актов перформативной формы в немецкоязычном диалогическом дискурсе и установлению инвариантных и переменных характеристик комисивных перформативов в диахронии. Исторические изменения комисивных перформативных речевых актов касаются перформативных глаголов и прагматических маркеров. Значительному варьированию подвергаются набор и частотность перформативных глаголов, которые выражают обещание. В дискурсе ХХ–ХХІ уменьшается количество перформативных

глаголов и маркеров с семантикой обещания, в то время как наблюдается увеличение частотности имплицитных комиссивных перформативных речевых актов в метакоммуникативной функции.

Ключевые слова: диахрония, комиссив, метакоммуникация, обещание, перформативный глагол, прагматический маркер.

Shevchenko V. M. The Historical Dynamics of Commissive Performatives in the German Dialogical Discourse. The article is devoted to the study of the historical dynamics of commissive speech acts of performative forms in the German dialogical discourse and defining diachronically permanent and variable characteristics of commissive performative acts. Commissive acts include the acts which differ from other types in the nature of intention and in social conditions of their realization. The majority of commissive acts are united into the group "Promises" according to the type of a communicative intention. The acts which belong to this group such as promise, persuasion, guarantee and oath have their own distinctive features. Their common feature is that they have a fundamentally similar propositional content which is characterized by intentionality and orientation on the subject. Studying the historical perspective of commissive performatives and supporting the fact that a speech act has a three-level structure, it can be concluded that locutionary components are varied more than perlocutionary ones. Taking into account illocutionary characteristics, this speech act presents a stable phenomenon. Historical changes of commissive performative speech acts are associated with performative verbs and pragmatic markers. A set and frequency of performative verbs that express promise are considerably varied. In the discourse of the XX-XXI centuries the number of performative verbs and markers with the semantics of promise decreases and there is the increase of implicit commissive performatives frequency which is historically caused by the transition from the emotionality and openness of the discourse of the XV-XVI centuries to the discourse of negative politeness in the XX-XXI centuries, when the demonstration of emotions is considered to be the violation of communication standards. The aspect and tense forms of the verb, which are used for indirect realization of commissive performative speech acts, are also subject to historical variation. As for the illocutionary purpose, commissive performative speech acts are divided into two groups: commissive speech acts in their own performative sense and speech acts of commissive performative forms performing the metacommunicative function. Proper performative utterances demonstrate illocutionary specificity of commissives. Metacommunicative utterances by their pronouncing do not create a new situation, a speaker just explains how to perceive his words, not relying on some conventionalized action, which enables a listener to understand that there is something else except simple informing. In the discourse of the XX-XXI centuries the number of performative verbs and markers of promising semantics reduced, but the frequency of implicit performative and commissive performative speech acts in metacommunicative function increased. Instead, in the discourse of the XV-XVI centuries commissive performative speech acts in the proper sense were dominated, due to the existence of a strong stratification of the German society in this period.

Key words: diachrony, commissive, metacommunication, promise, performative verb, pragmatic marker.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку лінгвістики ствердилось панування когнітивно-комунікативної парадигми [Безугла 2008; Кубрякова 1995, с. 144-238; Сусов 1984, с. 3-12; Шевченко 2008, с. 3-7; Шевченко 2004, с. 202-205], яка акцентує антропоцентричний погляд на мовні й мовленнєві явища, зокрема діяльнісний підхід до аналізу мови й мовлення. У цьому зв'язку закономірним є звернення лінгвістів до вивчення перформативних висловлень, які з точки зору своєї семантичної структури не виражають повідомлення, а є самою дією, що виконує мовець [Бацевич 2008, с. 31-36]: *Ich verspreche dir, pünktlich zu kommen, ich schwöre die Wahrheit zu sagen!* тощо.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У рамках когнітивно-комунікативної парадигми відбуваються всебічні й всеохоплюючі інтегративні процеси, зокрема лінгвістична прагматика поглиблює вивчення мовленнєвих феноменів, використовуючи методологічну базу когнітивної лінгвістики. Актуальності набувають дослідження різних типів мовленнєвих актів. Вивченню перформативних мовленнєвих актів присвячені фундаментальні роботи лінгвістів на матеріалі різних мов [Апресян 1995, с. 199-217; Богданов 1989, с. 25-37; Бацевич 2008, с. 31-36; Остін 1986, с. 22-130; Почепцов 1985, с. 106-111; Романов 1984, с. 86-92; Бранд 1990, с. 355-369], однак деякі різновиди перформативних актів залишаються не вивченими, серед яких і комісивні перформативи.

Комісиви як акти-зобов'язання досліджувалися багатьма вченими, але тільки побіжно в контексті класифікацій, і отримали різні номінації: комісиви [Серль 1986, с. 170-195; Романов 1984, с. 86-92], зобов'язання [Фрейзер 1980, с. 151-172], промісиви [Почепцов 2009; Частникова 2004, с. 105-108], обіцянки [Апресян 1995, с. 199-217]. Наскільки нам відомо, системного дослідження комісивних мовленнєвих актів у діахронії дотепер не проводилось. Звернення до діахронічного варіювання комісивних перформативів у німецькомовному діалогічному дискурсі у межах нашого дослідження покликане заповнити цю прогалину, що зумовлює актуальність обраної теми.

Метою цієї статті є встановлення сталих та перемінних характеристик комісивних перформативів у діахронії шляхом простеження змін локутивного та ілокутивного аспектів

цього типу мовленнєвих актів на матеріалі творів художньої літератури німецьких авторів XV–XVI ст. і XX–XXI ст.

Завданням є проаналізувати історичні зміни комісивних перформативів із семантикою обіцянки і маркери обіцянки, а також розглянути їхні прагмасемантичні різновиди. **Об'єктом** дослідження виступають комісивні перформативні висловлення, **предметом** – їх історична динаміка в німецькомовному діалогічному дискурсі XV–XXI ст.

Матеріалом дослідження слугували твори художньої літератури німецькою мовою, персонажне мовлення яких наближене до розмовного. Для діяхронічного аналізу виділяємо два синхронні відрізки – XV–XVI ст. (драматичні твори Г. Сакса, Я. Айрера, В. Рабера та ін.) і XX–XXI ст. (драматичні твори авторів сучасної Німеччини).

До класу комісивів відносимо акти, які відрізняються від інших типів як характером інтенції, так і соціальними умовами їхнього проявлення. Більшість комісивних актів об'єднуються за типом комунікаційної установки в групу «Обіцянки». Акти, які належать до цієї групи, як то: обіцянка, запевнення, гарантія, присягання, мають свої диференційні ознаки. Загальним для них є насамперед те, що вони мають принципово однаковий пропозиційний зміст, який характеризується інтенціональністю та орієнтацію на суб'єкт [Восканян 1987, с. 29-39].

Г. Р. Восканян пропонує типологію комісивів, основою яких є семантичні класифікації іллокутивних дієслів, виділених Дж. Остіном, Д. Мак-Колі й Б. Фрейзером. Автор наводить три критерії, на основі яких комісивні мовленнєві акти розподіляються в підгрупи: 1) реактивність або ініціальність мовленнєвого акту; 2) наявність у словникових дефініціях дієслів диференційної семи «зобов'язання»; 3) розподілення семантики дієслова: в пресупозиції – здатність мовця виконати акт та бажання слухача, а в асерції – обіцянка. Він пропонує такі семантичні підгрупи комісивів: а) гарантія, запевнення; б) присягання, згода, ствердження; в) підтримка, допомога; г) порука; д) контракт; е) зобов'язання, обіцянка [Восканян 1987, с. 45-47]. За Дж. Остіном, до них входять також декларації або заяви про наміри, які не є обіцянками, але виражають співучасть чи підтримку когось-небудь [Остін 1986, с. 67]. Предикативну основу таких актів у «чистому» перформативному стані утворюють відмінювані форми дієслів *ich verspreche*, *ich schwöre* тощо.

В. В. Богданов називає комісиви адресатно-ініційованими мовленнєвими актами. Він відносить до комісивів комунікативні акти, які виражають зобов'язання, завірення, гарантії, присягання, згоди, відмови, поруки, погрози, обіцянки та ін. [Богданов 1989, с. 25-37]. Дж. Катц розглядає комісивні перформативи як мовленнєві акти прийняття зобов'язання [Katz 1977, с. 99-102]. Ю. Граффе розвинув ряд критеріїв, які він поклав в основу своєї таксономії комісивних мовленнєвих актів. Дослідник виокремлює прості типи комісивних мовленнєвих актів, до яких він відносить дієслова *zusagen*, *versprechen* та інші, та комплексні типи, сюди належать такі дієслова, як наприклад, *garantieren*, які характеризуються тим, що поряд з дією мовця відіграють роль також інші події, які не впливають на мовця [Граффе 1986, с. 179-188].

Д. Вандервекен виокремлює структуру комісиву, спираючись на різні складові іллокутивної сили такого типу мовленнєвого акту. Базова іллокутивна сила має вираження в компонентах пропозиційного змісту, підготовчої умови й умови щирості. Пропозиційний зміст дослідник розглядає як майбутню дію мовця та позначає познакою «O». Підготовча умова «Σ» виражає здатність здійснити дію, яка позначається в пропозиційному змісті висловлення. Умова щирості, яку він позначає познакою «Ψ», є намір мовця здійснити цю дію. Окрім того, здійснюючи комісивний мовленнєвий акт, мовець зобов'язується здійснити певну дію, яка здійснюється на користь адресата, яку він визначає як «позитивну бенефактивність», яка характеризує комісивний мовленнєвий акт [цит. за: Rolf 1997, с. 37-38]. Ю. Д. Апресян долучив до групи перформативів-комісивів російські дієслова обіцянки (рос. *обещания*): *гарантировать*, *давать обет*, *давать обещание*, *давать (честное) слово*,

заверяють, зарекаються, клястися, обещать (но не сулить), обязываются, присягать [Апресян 1995, с. 200].

Зазначені акти спрямовані на збереження, відновлення, покращення або підтримку стосунків між комунікантами. Перформативні акти **обіцянки** (*Ich verspreche dir; Ich kann Ihnen versprechen*) здійснюються для того, щоб зобов'язатися виконати бажану і важливу для співрозмовника дію, переконати його в щирості своїх намірів, підтримати прийнятну тональність спілкування. Такі акти можуть отримувати іллокутивні відтінки запевнення, гарантії, подання надії, клятви, попередження, погрози.

Перформативні акти **присягання** (*Ich schwöre euch; Ich kann/könnte schwören*) покликані донести впевненість мовця до співрозмовника, переконати його у достовірності сказаного, здійснити вплив на його почуття. Присягання поєднує в собі прагматичні компоненти і обіцянки, і зобов'язання. Однак є підстава вважати цей мовленнєвий акт самостійним підтипом експресиву, який також може інтегруватися з іншими мовленнєвими актами, повідомляючи їх про свій специфічний відтінок, наприклад обіцянка-присягання.

Перформативні акти **запевнення** (*Ich versichere dir; Ich kann Ihnen versichern*) відображають бажання мовця переконати адресата в істинності наданої інформації, передати йому свою впевненість чи вказати на хибність його думок, передбачень, уявлень, поглядів на ту чи іншу ситуацію.

Досліджуючи комісивні перформативи з історичної перспективи і схиляючись до того, що мовленнєвий акт має трирівневу структуру, можна зазначити, що варіюванню підлягають перш за все локутивна і в меншій мірі перлокутивна складова. В плані іллокутивних характеристик цей мовленнєвий акт становить стійке явище. В залежності від історичної епохи елементи дискурсу зорганізуються мовцями відповідно до норм та вимог побудови комунікації, які панували протягом зазначеного періоду. Це і є безпосередньо причиною діахронічного варіювання та змін у структурі, лексичному наповненні, реалізації комісивних перформативних мовленнєвих актів в ту або іншу історичну епоху.

Історичні зміни комісивних перформативних мовленнєвих актів охоплюють перформативні дієслова обіцянки і прагматичні маркери комісивних мовленнєвих актів. Значному варіюванню підлягають набір і частотність перформативних дієслів, які виражають обіцянку. Низка дієслів – *prophezeien, einen Eid leisten, gutschagen, schwören, beschwören* – поступово виходять із вживання у XX–XXI ст. і можуть бути віднесені до застарілих форм:

(1) *Henno, der Bauer, spricht:*

«**So schwör ich**, dass ich dir kurzab
die acht Gülden geschicket hab,
kein Tuch dargegen hab empfangen.» (Hans Sachs, der Henno, S. 127)

Прагматичні маркери перформативного мовленнєвого акту комісиву одночасно є маркерами, які вказують на ту або іншу історичну епоху. Наприклад, маркери *ein Eid schwören, bei Gott schwören, bei den Treuen beschwören, bei Gott und Welt versprechen* характерні для німецькомовного дискурсу XV–XVI ст. і вже майже вийшли із вживання у XX–XXI ст.:

(2) *Der Neydecker spricht:*

«*Kein ander Antwort gib ich mehr
und wird Euch auch kein ander Bescheid
und schwer Euch das zu Gott ein Eid:*

Tut Ihr nicht meiner Liebe Buß,

Eur Mann im Turn erfaulen muss!» (Sachs, Die zween Ritter von Burgund, S. 95)

Натомість в дискурсі XX–XXI ст. зустрічаються такі прагматичні маркери перформативного мовленнєвого акту комісиву: *ein Ehrenwort geben, eine Hand auf das Herz legen, mach ich*, а також лексичні маркери *natürlich, bestimmt, unbedingt, sicher*,

selbstverständlich тощо. Семантично вони відрізняються від маркерів, зазначених вище, наприклад:

(3) «*Ich baue auf Ihr Schweigen, Fagel.*»

«*Mein Ehrenwort.*» (Delius, S. 22)

У XX–XXI ст. спостерігається збільшення частотності вживання імпліцитних комісивних перформативів, що історично зумовлено переходом від емоційності та відкритості дискурсу XV–XVI ст. до дискурсу негативної ввічливості XX–XXI, де прояв емоцій є порушенням норм комунікації [Brown 1987], наприклад:

(4) «*Ich kann dir versprechen, dass ich mich bei Rumenich für dich stark machen werde.*»

«*Soll das ein Witz sein? Ich will doch nicht in euren Scheißladen zurück. Ich arbeite jetzt frei, verstehst du?*» (Oswald, S. 147)

Для експліцитно реалізованих комісивних перформативних мовленнєвих актів для всіх розглянутих історичних відрізків інваріантом є формула:

Ich / Wir + performatives Verb + Personalpronomen + p:

(5) «*Es ist wirklich wichtig*», sagte ich.

«*Ich notiere das gern dazu*», sagte er. "Man wird Sie innerhalb der nächsten 24 Stunden anrufen. **Ich verspreche es Ihnen.**

«*Sehr freundlich*», sagte ich (Spörrle, S. 49)

Історичному варіюванню підлягають також видо-часові форми дієслова, які використовуються для непрямой реалізації комісивних перформативних мовленнєвих актів.

Для дискурсу XVI–XVII ст. характерні такі структурні моделі комісивних перформативів:

1) Ich + Modalverb + Nomen / Personalpronomen + performatives Verb:

(6) *Abt spricht:*

«*Ja, das will ich Euch auch versprechen.*

Ihr reising Knecht, habt euch die acht

Taler, daß ihr mir zu essen bracht.» (Sachs, Das Wildbad, S. 169)

2) Ich / Wir + Hilfsverb haben / tun + Nomen / Pronomen + performatives Verb + p:

(7) *Der Herzog spricht:*

«*Ja, Fräulein, wir tun dir versprechen,*

zu helfen, das auch enden will.

Du aber schweig darzu gar still!

Geh in Herberg und folg mir,

bis wir wieder schicken nach dir!» (Sachs, Die zween Ritter von Burgund, S. 103)

3) Ich + Modalverb + p + Substantiv + performatives Verb + p:

(8) *Der Rossdieb spricht:*

«*Ihr lieben Herrn der Dorfgemein*

zu Fünsing, ich will ghorsam sein

und euch ein härten Eid da schwern,

nach dem Schnitt wieder herzukehrn

gen Fünsing und mich lassen henken.» (Sachs, Der Roßdieb zu Fünsing Mit den tolln diebischen Bauren, S. 302)

Модель 2) не є характерною для сучасного дискурсу, оскільки дієслова *tun* і *haben* не вживається у підсилювальній функції. Натомість сучасний дискурс демонструє, окрім моделей 1) і 3), такі:

4) Ich + Hilfsverb haben im Präteritum Konjunktiv + performatives Verb + Modalverb + p:

(9) «*Seltsam*», sagte Herr Pöppelmann, «*ich hätte schwören können, da sei jemand gewesen. In der Küche.*»

Wir unterzogen die Küche einer zweiten, sehr gründlichen Untersuchung. Da war immer noch niemand (Spörrle, S. 37)

5) Partizip II von performativem Verb + p:

(10) «*Versprochen!*» gab Peter über die Schulter zurück und sprang die Treppe hinunter (Noack, S. 53)

Здійснення акту обіцянки за допомогою модифікованого перформативу *versprochen* (*Partizip II* від перформативного дієслова *versprechen*), вживання якого рівнозначне здійсненню цього акту, є розповсюдженим у ситуаціях неофіційного спілкування.

За іллокутивною ціллю комісивні перформативні мовленнєві акти розпадаються на дві групи: комісиви у власне перформативному значенні (1, 2, 4, 5, 7, 8, 10) та мовленнєві акти комісивної перформативної форми, які виконують метакомунікативну функцію (3, 6, 9). Власне перформативні висловлення демонструють іллокутивну специфіку комісиву. Метакомунікативні висловлення своїм вимовленням не створюють нової ситуації, в них мовець тільки пояснює, як слід сприймати його слова, не спираючись при цьому на якусь конвенціалізовану дію, яка дає змогу вважати, що в них щось є окрім простого інформування. М. Ю. Міхеєв називає такі випадки послабленими перформативами: «в них залишається тільки метатекст, або автокоментар мовця, але немає тієї соціально значущої дії, яка є необхідною в реальному перформативному висловленні» [Михеев 1990, с. 223].

Завдяки метакомунікативним дієсловам мовець вимовляє не саме твердження, а ніби надає коментар до основного тексту: *und schwer Euch das zu Gott ein Eid* (3), *das will ich Euch auch versprechen* (6), *ich hätte schwören können* (9). У контексті 1-ї особи однини теперішнього часу активного стану дійсного способу метакомунікативне дієслово є «чужорідним тілом» у складі висловлення, виступає завжди як «незаповнена рамка», є «ситуаційно плеонастичним», надлишковим, оскільки сама семантика метакомунікативного висловлення долучає зміст *я кажу, що р*, звідси ще одна назва таких дієслів – метаплеонастичні [Вежбицкая 1978].

У сучасному німецькомовному дискурсі кількість комісивних перформативних мовленнєвих актів у метакомунікативній функції збільшилася. Натомість у дискурсі XV–XVI ст. переважає вживання комісивних перформативів у власному значенні, що пояснюється існуванням сильної стратифікації німецького суспільства у зазначений період.

Висновки та перспективи. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що історичні зміни комісивних перформативних мовленнєвих актів стосуються перформативних дієслів і прагматичних маркерів. Значному варіюванню підлягають набір і частотність перформативних дієслів, які виражають обіцянку. У дискурсі XX–XXI ст. зменшується кількість перформативних дієслів та маркерів з семантикою обіцянки і натомість спостерігається збільшення частотності імпліцитних комісивних перформативів, а також комісивних перформативних мовленнєвих актів у метакомунікативній функції.

Таким чином, локутивний аспект підлягає значним змінам і є історичною пермінною, іллокутивний аспект є історично сталим для комісивного перформативного мовленнєвого акту. **Перспективи** дослідження вбачаємо в поглибленні аналізу історичної динаміки перформативних висловлень у метакомунікативній та іллокутивній функції.

Література

- Апресян Ю. Д. Перформативы в грамматике и словаре / Ю. Д. Апресян // Интегральное описание языка и системная лексикография : избранные труды : статьи / Ю. Д. Апресян. – М. : Языки русской культуры, 1995. – Т. 2. – С. 199-217.
- Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения / Н. Д. Арутюнова // Аспекты семантических исследований. – М. : Наука, 1980. – С. 156-250.
- Бацевич Ф. С. Прагматичні перформативи : спроба обґрунтування комунікативного статусу / Ф. С. Бацевич // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 31-36.
- Безугла Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Безугла Лілія Ростиславівна. – Харків, 2008. – 570 с.
- Богданов В. В. Классификация речевых актов / В. В. Богданов // Личностные аспекты языкового общения: Сб. науч. тр. – Калинин, 1989. – С. 25-37.
- Вежбицкая А. Метатекст в тексте / А. Вежбицкая // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Наука, 1978. – Вып. 8. – С. 402-421.

- Восканян Г. Р. Опыт анализа предложений, содержащих перформативы-обязательства (на материале современного английского языка) / Г. Р. Восканян // Проблемы синтаксиса словосочетания и предложения в современном английском языке : межвуз. сб. науч. тр. – Пятигорск, 1987. – С. 45-52.
- Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века; под ред. Ю. С. Степанова. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1995. – С. 144-238.
- Михеев М. Ю. Перформативное и метатекстовое высказывание (или чем можно испортить перформатив?) / М. Ю. Михеев // Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста. – М. : Наука, 1990. – С. 213-225.
- Остин Дж. Слово как действие / Дж. Остин ; пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17 : Теория речевых актов. – С. 22-130.
- Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике / Почепцов Г. Г. – Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2009. – 556 с.
- Романов А. А. Прагматические особенности перформативных высказываний / А. А. Романов // Прагматика и семантика синтаксических единиц. – Калинин, 1984. – С.86-92.
- Серль Дж. Р. Классификация речевых актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVII. : Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 170-195.
- Сусов И. П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и ее единицы / И. П. Сусов // Прагматика и семантика синтаксических единиц : межвуз. сб. научн. трудов. – Калинин : Изд-во Калинин. ун-та, 1984. – С. 3-12.
- Частникова С. А. Статус речевого акта промисива / С. А. Частникова // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків. – 2004. – № 636. – С. 105-108.
- Частникова С. А. Прагмасемантические разновидности речевых актов обещания / С. А. Частникова // Культура народов Причерноморья. – № 82. – Т. 2. – Симферополь : Межвузовский центр «Крым». – 2006. – С. 217-220.
- Шевченко И. С. Абрис когнитивного вектора прагмалингвистики / И. С. Шевченко, И. П. Сусов, Л. Р. Безуглая // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків. – 2008. – № 811. – С. 3-7.
- Шевченко И. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигмы в лингвистике / Ирина Семеновна Шевченко // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків. – 2004. – № 635. – С. 202-205.
- Brandt M. Die performativen Äußerungen – eine empirische Studie / [Brandt M., Falkenberg G., Fries N. et al.] // Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – 1990. – Bd. 43. – Heft 3. – S. 355-369.
- Brown P. Politeness : Some universals in language use / Patricia Brown, Steven Levinson. – London, etc. : CUP, 1987. – 345 p.
- Fraser B. Verdeckte Performative Äußerungen / B. Fraser // Sprechaktheorie. Ein Reader / hrsg. und aus dem Engl. üb. von P. Kußmaul. – Wiesbaden : Athenaion, 1980. – S. 151-172.
- Katz J. J. Propositional Structure and Illocutionary Force / J. J. Katz. – New York, 1977. – P. 99-102.
- Rolf E. Verbalhornungen der Handlungsanalyse / E. Rolf // ZGL. – Jg. 15. – 1987. – № 1. – P. 83-92.
- Graffe J. How to promise revisited. Eine Taxonomie kommissiver Sprechakte / J. Graffe // Pragmatax. Akten des 20. Linguistischen Kolloquiums. – Braunschweig : Burkhard, 1985. – S. 179-188.
- Meyer-Hermann R. Haben “performative Formeln” und/oder “performative Äußerungen” metakommunikative Funktion? / R. Meyer-Hermann // Frier W. (Hg.) Grundfragen der Textwissenschaft. – Amsterdam : Rodopi, 1979. – 323 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу

- Delius F. C. Der Königsmacher / F. C. Delius. – 1. Aufl. – Berlin : Rowohlt, 2001. – 318 S.
- Noak B. Bastian / B. Noak. – М. : Ин. язык, 2001. – 352 с.
- Oswald G. M. Alles was zählt / G. M. Oswald. – 2. Aufl. – München: Deutscher Taschenbuch Verl. – 2003. – 199 S.
- Sachs H. Der Henno / H. Sachs // Werke in zwei Bänden. – Berlin : Aufbau-Verlag, 1972. – Bd. 2. – S. 113-144.
- Sachs H. Die zween Ritter von Burgund / H. Sachs // Werke in zwei Bänden. – Berlin : Aufbau-Verlag, 1972. – Bd. 2. – S. 85-122.
- Sachs H. Das Wildbad / H. Sachs // Werke in zwei Bänden. – Berlin : Aufbau-Verlag, 1972. – Bd. 2. – S. 157-170.
- Sachs H. Der Roßdieb zu Fünsing mit den tollen diebischen Bauern / H. Sachs // Werke in zwei Bänden. – Berlin : Aufbau-Verlag, 1972. – Bd. 2. – S. 298-311.
- Spörrle M. Ist der Herd wirklich aus? / M. Spörrle – 2. Aufl. – Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verl., 2005. – 156 S.

УДК: 811 111:81`42

ШЕВЧУК О. В.

(Запорізький національний університет)

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРАМАТИКИ КОНСТРУКЦІЙ

У статті розглядається поняття «граматики конструкцій». Поняття «конструкція» займає одне з центральних місць у лінгвістичній теорії, і така теоретична значущість цілком виправдана і підтверджена часом. Конструкція завжди була невід'ємним елементом традиційного лінгвістичного аналізу, що використовувався вченими в якості базисної структурної одиниці для дослідження граматичного ладу пропозицій.

Ключові слова : конструкція, граматика конструкцій, відмінок, пропозиція, геіштальт.

Шевчук О. В. Исторические предпосылки и объект исследования грамматики конструкций. В статье рассматривается понятие «грамматика конструкций». Понятие «конструкция» занимает одно из центральных мест в лингвистической теории, и такая теоретическая значимость полностью оправдана и подтверждается временем. Конструкция всегда была неотъемлемым элементом традиционного лингвистического анализа, который использовался учеными в качестве базовой структурной единицы для исследования грамматического строения пропозиции.

Ключевые слова : конструкция, грамматика конструкций, падеж, пропозиция, геіштальт.